

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

ТАНКЛЕВСЬКА Наталія Станіславівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та фінансів
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
e-mail: ntanklevska@gmail.com*

ОЛІЙНИК Віктор Сергійович

*аспірант кафедри економіки та фінансів
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

Анотація. У статті проаналізовано значення та роль інвестиційної політики регіону та інвестиційних програм. Було досліджено методологію розробки інвестиційної програми розвитку аграрної сфери регіону. Запропонована система елементів регіональної інвестиційної програми в аграрному секторі економіки.

Ключеві слова: регіональна інвестиційна програма, аграрна сфера, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Економічне зростання в Україні відбувається за рахунок використання потенціалу економіки країни та окремих її регіонів. Практика господарювання, розробка та реалізація загальнодержавних програм і заходів щодо стабілізації економічної ситуації свідчать про те, що надмірна централізація управління, усунення від реального впливу на вирішення цих питань регіонів, недооцінка їх інтересів та економічних можливостей – гальмо на шляху ринкового реформування економіки, ефективного використання економічного по-

Аннотация. В статье проанализировано значение и роль инвестиционной политики региона и инвестиционных программ. Было исследовано методологию разработки инвестиционной программы развития аграрной сферы региона. Предложенная система элементов региональной инвестиционной программы в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: региональная инвестиционная программа, аграрная сфера, инвестиционная привлекательность.

тенціалу України. Водночас необхідність посилення ролі територіального управління, підвищення впливу місцевих органів влади на соціально-економічну ситуацію вимагає обґрунтованої та виваженої регіональної економічної політики, визначення цілей, пріоритетів розвитку регіону. Регіональна економічна політика має органічно поєднувати загальнодержавні й місцеві інтереси, а в кінцевому підсумку - спрямована на повнокровний, поступальний розвиток регіону [1].

Забезпечення економічного й соціального розвитку аграрної сфери регіо-

ну потребує вкладень значних інвестицій та проведення активної інвестиційної діяльності. Інвестиційний процес, активність і спрямованість інвестиційної діяльності аграрних підприємств залежать від того, яка інвестиційна політика проводиться в регіонах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі регіону займають чільне місце в працях провідних українських вчених, зокрема Алексійчука В.М., Борщ Л.М., Данілова О.Д. Гриньової В.М., Кісіль М.І., Коюди В.О., Лукінова І.І., Пересади А.А., Черевка Г.В. Проте окремі питання щодо подальшої активізації інвестиційної діяльності аграрних підприємств регіону недостатньо вивчені та вимагають більш ґрунтовного дослідження.

Метою написання даної статті є поглиблення методичних основ щодо розробки інвестиційної програми розвитку аграрного сектору регіону.

Виклад основного матеріалу.

Ефективне реформування економіки України та її регіонів неможливе без масштабних інвестицій, які являють собою найважливіший фактор економічного зростання й відновлення, що забезпечує можливість модернізації діючих виробництв, створення і впровадження новітньої техніки і технологій, сучасних систем організації та управління економічними процесами, якісного відновлення ринкової інфраструктури. Вхідження України у світове господарство вимагає піднесення загального рівня економічного і науково-технічного розвитку. Провідну роль у цьому процесі повинно відігра-

вати оптимальне використання інвестицій, як внутрішніх так і зовнішніх [1].

Про стан справ в економіці аграрного сектора можна судити за характером процесів, що відбуваються в інвестиційній сфері. Вона є певним індикатором, що вказує на загальне положення всередині країни. Інвестиції – це об'єкти цивільних прав, що мають грошову оцінку, призначені (виділені) для внесення в будь-який об'єкт діяльності, що не носить протиправного характеру з метою отримання позитивного соціального ефекту [2, с. 24-27].

Структурно-інвестиційна політика – це система науково обґрунтованих цілей та заходів, спрямованих на оптимізацію функціонально-компонентної й функціонально-територіальної структури економіки регіонів України, вдосконалення міжгалузевих пропорцій та формування соціально орієнтованої, економічно ефективної та екологічно безпечної господарської системи з врахуванням природних, демографічних та ресурсних особливостей регіонів. При цьому метою регіонального структурного регулювання є забезпечення функціонування національної економіки як цілісної системи на основі оптимального розміщення продуктивних сил з врахуванням природно-ресурсного потенціалу, існуючих систем розселення, особливостей історичного розвитку та екологічної безпеки регіонів [3,4].

Важливою особливістю інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств є їх потреби в інвестуванні соціальної сфери та інфраструктури сільського господарства. Адже сучасна аграрна економіка є не лише

галуззю виробництва, а й спосіб життя сільського населення. Нерозривність побуту й виробництва обумовлює необхідність будівництва й розвитку шкіл, дитячих дошкільних закладів, закладів побутового обслуговування, торгівельної мережі, автомобільних та залізничних шляхів сполучення, газо-, водо- та електропостачання тощо. Окрім того, однією з визначальних сучасних особливостей переважної більшості господарюючих суб'єктів на селі є їх нестійкий фінансовий стан та низька платоспроможність, що обумовлює специфіку інвестиційної діяльності та необхідність залучення інвестицій на фінансове оздоровлення господарств.

Основні напрями інвестиційної політики регіону, методи активізації інвестиційного процесу, антикризові заходи в цій сфері, доцільно викласти у сконцентрованому вигляді в окремому узагальнюючому документі - регіональній довгостроковій інвестиційній програмі. За останні роки такі програми розроблені майже в усіх областях України. Однак методологія та методика їх розробки недостатньо відпрацьована та залишається недосконалою. Регіональні інвестиційні програми розробляються з метою активізації інвестиційної діяльності, концентрації зусиль та визначення джерел, форм, суб'єктів і напрямів інвестування найважливіших проблем соціально-економічного розвитку агропромислового комплексу. Тому, науково обґрунтовані регіональні інвестиційні програми є інструментом посилення ролі регіонів в управлінні економікою та реалізації пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери економіки [4].

Стратегічною метою впровадження регіональної інвестиційної програми розвитку аграрного сектору є підвищення рівня життя та соціального захисту населення на основі активізації інвестиційної діяльності і раціонального використання природного, виробничо-економічного й наукового потенціалу галузі.

Регіональні інвестиційні програми розвитку аграрної сфери повинні забезпечувати наступні основні цілі [5]:

- інтенсивний розвиток агропромислового виробництва на інноваційній основі, що є передумовою підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного сектору та збільшення надходжень у регіон зовнішніх інвестиційних ресурсів;

- розширення сфери й обсягів підприємництва в аграрній сфері, що має підвищити зайнятість населення, його купівельну спроможність та збільшити надходження коштів до бюджету, у тому числі місцевого;

- створення нових робочих місць з метою нарощування виробничого потенціалу та вирішення проблеми зайнятості населення;

- формування розвинутої виробничої, ринкової та інвестиційної інфраструктури, що стимулює діяльність в аграрному секторі економіки, тощо.

Виходячи з вищевикладеного до основних завдань регіональної інвестиційної програми в аграрному секторі слід віднести:

- обґрунтування стратегії соціально-економічного розвитку території, раціональної структури аграрного сектору та розробку концепції його інвестування;

– оцінку наявного і перспективного ресурсного та інвестиційно-інноваційного потенціалу регіонального аграрного сектору;

– розробку заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору економіки регіону;

– обґрунтування прогнозованих показників виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки, зберігання та реалізації;

– визначення потреби регіону в інвестиціях та фінансових ресурсах для реалізації загальнодержавних інвестиційних, галузевих та інших програм;

– визначення шляхів, джерел і форм надходження інвестицій, що забезпечують виконання інвестиційної програми розвитку аграрного сектору регіону;

– розробку організаційно-стимулюючих заходів щодо переорієнтації кредитно-інвестиційної діяльності місцевих комерційних банків на реальний сектор економіки і розвиток інвестиційних фондів та компаній;

– розробку організаційних заходів щодо адміністративного, методичного та інформаційного забезпечення реалізації регіональної інвестиційної програми.

Розробка регіональних інвестиційних програм ґрунтується на певних організаційних та виробничих ресурсах. Тому в інвестиційній програмі розкривають наявність і оцінку природно-ресурсного і соціально-економічного потенціалу регіону, характеризують сучасний стан інвестиційного процесу та рівень інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору. Це має переконати потенцій-

них інвесторів у доцільності здійснювати прямі інвестиції в об'єкти аграрно-промислового комплексу, або надати кредитні ресурси товаровиробникам. Невід'ємною складовою частиною програми мають бути організаційні заходи щодо її формування та реалізації.

Розвиток аграрного сектору економіки більшості регіонів повинно здійснюватися за державною підтримкою. Виходячи з цього у програмі передбачають заходи, які здійснюються в рамках відповідних загальнодержавних інвестиційних та інших програм на території регіону. Водночас основна увага приділяється регіональним спеціальним інвестиційним програмам і конкретним інвестиційним проектам, які здійснюються за рахунок коштів недержавних джерел, і проектам зі змішаним фінансуванням [6].

З метою відбору інвестиційних проєктів для включення до регіональної програми варто широко інформувати товаровиробників та інвесторів, а також місцеві органи влади й управління аграрного сектору про стратегію, цілі і завдання програми, її засади, пріоритетні галузі аграрного сектору і напрями інвестицій, важелі економічної підтримки та організаційні, адміністративні й економічні заходи щодо реалізації регіональної інвестиційної програми.

Інвестиційна політика регіонів має краще враховувати їх інвестиційну привабливість, сприяти її підвищенню. Інвестиційна привабливість - це інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позицій інвестиційного клімату, рівня розвитку продуктивних сил, інвестиційної інфраструк-

тури, можливості залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які суттєво впливають на формування дохідності інвестицій і зменшення інвестиційних ризиків. Таким чином, оцінка й прогнозування інвестиційної привабливості та комплексні заходи щодо її підвищення - складовий елемент регіональної інвестиційної програми розвитку аграрного сектору [7,8].

При розрахунку потрібного для аграрного сектору економіки регіону обсягу інвестицій слід виходити з необхідності вирішення двох завдань [9]:

1) забезпечення простого відтворення виробничого та соціального потенціалу аграрної сфери регіону. В цьому випадку обсяг валових інвестицій повинен дорівнювати сумі амортизації об'єктів виробничої й соціальної сфери;

2) розрахунок обсягу інвестиційних ресурсів, необхідних для забезпечення розширеного відтворення аграрного сектору, тобто чистих інвестицій. Слід передусім визначитися з пріоритетними напрямками розвитку економіки регіону, конкретними галузями аграрного сектору та підприємствами, де розширення виробництва найефективніше й відповідає інтересам регіону.

Обчислення потрібного для аграрного сектору економіки регіону обсягу чистих інвестицій доцільно здійснювати, виходячи з даних бізнес-планів інвестиційних проектів конкретних визначених підприємств, або об'єктів, яких слід залучити як додатки до регіональної інвестиційної програми (безперечно, у скороченому, стислом вигляді). Валовий обсяг ($\sum BI$) реальних інвестицій, необхідних АПК регі-

ону для забезпечення його життєдіяльності й розвитку у визначених межах і строках, розраховується за формулою [4]:

$$\sum BI = \sum AB_B + \sum AB_C + \sum ЧИ_B + \sum ЧИ_C$$

де $\sum AB_B$ – амортизаційні відрахування об'єктів виробничої сфери агросектору;

$\sum AB_C$ – амортизаційні відрахування об'єктів соціальної сфери агросектору;

$\sum ЧИ_B$ – чисті інвестиції в об'єкти виробничої сфери агросектору;

$\sum ЧИ_C$ – чисті інвестиції в об'єкти соціальної сфери агросектору.

Важливою складовою інвестиційної програми, без якої її реалізація практично неможлива, є визначення наявності інвестиційних ресурсів і джерел їх залучення. Основними джерелами фінансування інвестиційної програми регіону можуть бути: кошти місцевих бюджетів; кошти державного бюджету; кошти позабюджетних фондів; амортизаційні відрахування; прибуток, що реінвестується грошові заощадження населення; кошти українських інвесторів з регіону; кошти іноземних інвесторів. Дані показники інвестиційної програми доцільно щорічно коригувати, виходячи з розрахунків програми економічного та соціального розвитку та бюджету регіону.

Інвестиційну програму обов'язково необхідно оцінювати з точки зору її ефективності. Для такої оцінки цілком придатні загальноприйняті критерії ефективності, що застосовуються в інвестиційному проектуванні – чиста теперішня вартість (NPV), внутрішня норма рентабельності (IRR), коефіцієнт вигод (BCR) та ефективності інве-

стицій (*ARR*), індекс рентабельності (*PI*), строк окупності проекту (*PP*). Виходячи з цілей інвестиційної програми аграрного сектору регіону, для оцінювання її ефективності можуть застосовуватись інші показники: рентабельність економічної діяльності,

зростання ВВП, збільшення надходжень до бюджету, створення додаткових робочих місць та ін. Інвестиційна програма регіону може розроблятися за схемою та технологією, близькими до стандартного бізнес-плану інвестиційного проекту (рис. 1).

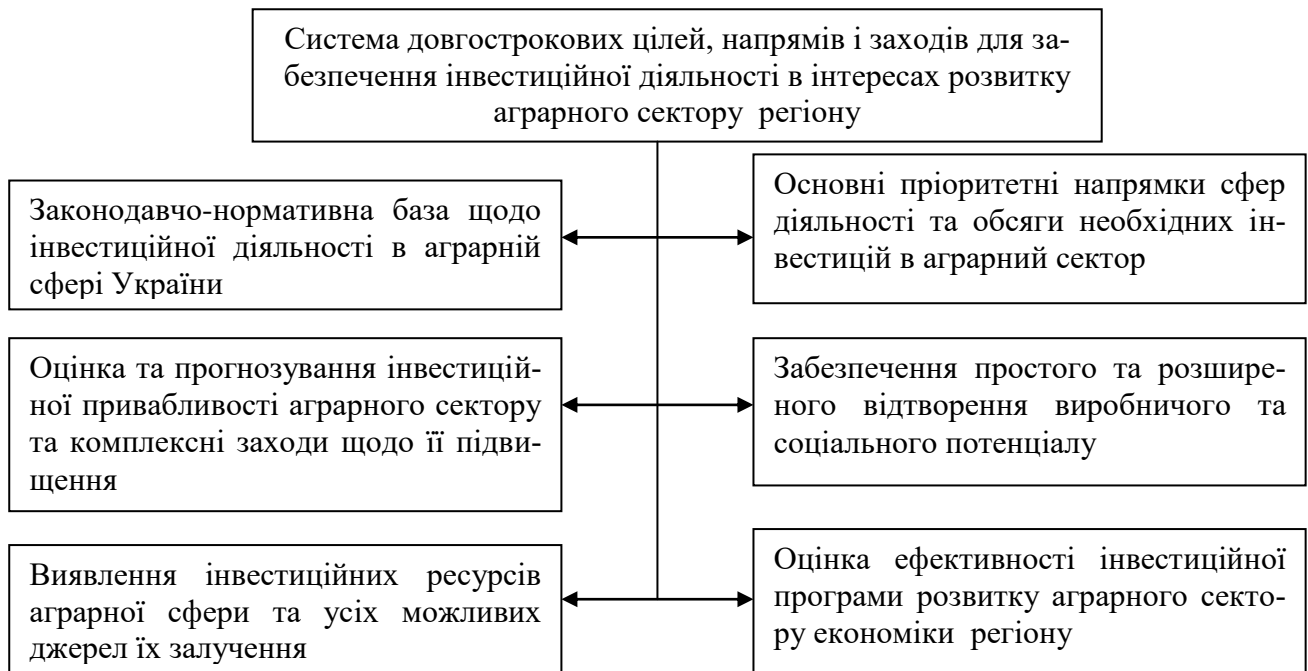

Рис. 1 Складові елементи інвестиційної програми розвитку агросектору економіки регіону

* Згруповано автором за даними [10, 11]

Реалізація регіональних інвестиційних програм базується на таких принципах:

- сприяння вітчизняним та іноземним інвесторам у всебічному ознайомленні з об'єктами інвестування;
- гарантування стабільності умов здійснення інвестиційної діяльності, додержання прав і законних інтересів її суб'єктів;
- створення сприятливого інвестиційного клімату на території регіону;
- залучення громадськості до розгляду пріоритетних для області інвестиційних проектів та здійснення конт-

ролю за їх реалізацією уповноваженими органами;

- залучення підприємств та установ, розташованих як на території області, так і за її межами до реалізації програми [12].

Висновки. Отже, розробка дійової, реальної для виконання, ефективної інвестиційної програми розвитку АПК регіону є досить складною справою. Тому місцевим органам влади, крім відповідних управлінських структурних підрозділів, доцільно залучати до такої роботи не лише науково-дослідні установи, а й консалтингові та проектні організації, які мають необхідних

для цього фахівців із досвідом роботи в інвестиційному проектуванні. Зусилля та витрати, необхідні для розробки інвестиційної програми, яка, за суттю є базою для забезпечення соціально-економічного розвитку АПК регіону, повністю компенсується ре-

зультатами, які можна отримати від реалізації такої програми, що в цілому сприятиме справі поліпшення використання інвестиційних ресурсів на регіональному й державному рівнях в Україні.

Список використаної літератури

1. Танклевська Н.С. Інвестиційна програма розвитку АПК регіону. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2007. Вип.1 (39). С. 102-108.
2. Литовченко М. В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням активізації процесів злиття і поглинання підприємств в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 24 (груд.). С. 24-27
3. Кононенко О. Ю. Регіональна структурно-інвестиційна політика України. URL:<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/5299/1/%D0%9E.%20%D0%AE.%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
4. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С. Розвиток фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: [Монографія]. Херсон: Айлант. 2015. 184 с.
5. Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко М.І., Коюда О.П. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності Монографія / За заг. ред. проф. Гриньової В.М. Х.: Вид ХДЕУ, 2002. 464с.
6. Танклевська Н.С. Методичні аспекти визначення інвестиційної привабливості АПК регіону. *Науковий вісник НАУ*. 2008. Вип. 120. С.182-186.
7. Данілов О.Д., Івашина Г.М., Чумаченко О.Г. Інвестування: Навч. пос. К.: ВД «Комп'ютерпрес» 2001. 361с.
8. Ревуцька Н. Сучасні інструменти залучення іноземного капіталу. *Цінні папери України*. 2014. № 9. С. 54-58.
9. Комарова А.І. Регулювання інвестиційного розвитку України та міжнародний досвід. *Правосуддя — гарант у сфері економічно-правових відносин*. 2013. Т. № 21 (1). С. 147-151.

10. Мельниченко, О. А. Інвестиційний клімат: сутність та напрямки його покращення в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2012. 14(185). Ч. 1. С. 292-295.

11. Економічний довідник аграрника. В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.П. Кононенко та ін. / За ред. Ю.Я.Лузана, П.Т.Саблука. К.: "Преса України", 2003. 800с.

12. Небава М. І., Ткачук Л. М. Управління регіональним розвитком. Електронний навчальний посібник. URL: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/14.html